

**ILONA ZSOLNAY (ED.)
Being a Man: Negotiating
Ancient Constructs of
Masculinity. Studies in the
History of Ancient Near
East. London: Routledge
2016. 289 s.**

Miesten ja maskuliinisuuksien tutkimus on herättänyt kiinnostusta viime aikoina enenevässä määrin. On huomattu, että myös miehillä on sukupuoli. Antiikin kreikkalais-roomalaisen maailman maskuliinisuuskäsitteitä onkin jo tutkittu kiitettävästi. Antiikin Lähi-idän maskuliinisuuksista sen sijaan on ollut saatavilla huomattavasti vähemmän tutkimusta. Ilona Zsolnayn toimittama artikkelikokoelma *Being a Man: Negotiating Ancient Constructs of Masculinity* tuo odotetun lisän antiikin maskuliinisuustutkimukseen. Teoksen artikkelit perustuvat vuonna 2011 järjestetyssä konferenssissa pidettyihin esitelmiin ja niissä tarkastellaan maskuliinisuuksia antiikin Lähi-idän kulttuureissa. Maantieteellisesti artikkelit kattavat Mesopotamian, Anatolian, Israelin ja Intian, minkä lisäksi yksi artikkeli tarkastelee Raamatun vaikutushistoriaa 1800-luvun Englannissa.

Maskuliinisuus ja miehekkyyden osoittaminen olivat tärkeä osa antiikin kulttuureja. Artikkelit korostavat maskuliinisuuden monimuotoisuutta ja vaihtelua: maskuliinisuus ei ole samanlaista kaikissa kulttuureissa ja jokaisesta kulttuurista löytyy useita vaihtoehtoisia maskuliinisuuksia. Aikaisemmissa tutkimuksissa ei juuri ole kiinnitetty huomiota eroihin maskuliinisuuksissa, esimerkiksi siihen, mitä eunukkisuus merkitsi miehelle. Modernit tutkijat eivät myöskään aina ole huomanneet ajallisia eroja maskuliinisuusihteissa vaan ovat projisoineet oman aikansa käsityksiä antiikkiin. Esimerkiksi Egyptin faarao Akhenatenin naisellisestä ulkomuodosta on päätelty, että hänen on täytynyt olla homoseksuaali, vaikka kuvat Akhenatenista koros-

tavat hänen perhettään ja lapsiaan. Yhdessä kirjan artikkelit korjaavat traditionaalisen oletuksen maskuliinisuudesta, joka on sama kaikkialla.

Kirja tarjoaa kattauksen maskuliinisuuskäsitteistä useissa antiikin Lähi-idän kulttuureissa. Mary Bachvarova tutkii heettiläisiä tekstejä, J. S. Cooper puolestaan mesopotamialaisia tekstejä. Ihanteellisina miesten ominaisuuksina näissä teksteissä mainitaan niin taistelutaidot kuin seksuaalinen itsehillintä ja naisten kontrollointi. Joan Goodnick-Westenholz ja Ilona Zsolnay tutkivat miestä tarkoittavia kirjoitusmerkkejä sumerinkielisissä teksteissä. He huomauttavat, ettei sumerista löydy yleistä sanaa miespuoliselle ihmiselle, vaan miestä tarkoittaviin sanoihin yhdistyy aina sosiaalinen status tai ikä. Tutkimuksessa tulisikin kiinnittää huomio sukupuolen lisäksi myös muihin maskuliinisuuteen vaikuttaviin piirteisiin.

Julia Assante tutkii, miten maskuliinisuuksia kuvattiin Assyrian kuningallisessa taiteessa. Tosimiehet eli assyrialaiset kuvataan pystyasennossa, voitettujen viholliskansat kaatuneina ja alistuneina. Aivan kuten tosimitiehet eivät joudu muiden miesten penetroimiksi, myöskään aseet eivät penetroi assyrialaisia. Ainoastaan viholliset kaatuvat assyrialaisen aseisiin. Kuninkaan suhteellisesti korkeampaa asemaa muihin miehiin verrattuna korostetaan kuvaamalla kuningas suurempana kuin muut miehet. Nämä kuvat luonnollistavat maskuliinisuuden sekä ylläpitävät miesryhmien välistä hierarkiaa.

Simon Brodbeck tutkii maskuliinisuutta sanskritinkielisissä *Mahābhāratassa* ja *Rāmāyanassa*. Näistä teksteistä löytyy useita maskuliinisuusihteita. Sotilaiden ja aatelisten kshatriya-kastin maskuliinisuuteen kuului muiden ihmisten kontrollointi ja kunnian puolustaminen. Mies oli myös velkaa esisilleen sen, että sai jälkeläisiä. Liiallinen seksihalu oli kuitenkin vaarallista. Kaikilla kuulijoilla ei kuitenkaan

ollut mahdollisuutta toteuttaa kshatriya-kastin maskuliinisuusihteitä. Toisena maskuliinisuusihteena tekstit esittävät brahmaanikastin maskuliinisuuden, jonka ihteisiin kuuluivat itsehillintä, askeettisuus ja hurskaus. Brodbeck esittää, että joogi-maskuliinisuus yhdisti elementtejä kshatriya- ja brahmaanikastin maskuliinisuudesta tavalla, joka teki ne saavutettaviksi kaikille miehille. Joogi-maskuliinisuus myös korjasi patrilineaarisen pelastuksen puutteet pyrkimällä eroon jälleensyntymisestä. Brodbeck huomauttaa, että intialaisissa teksteissä pelastus näyttäytyy nimenomaan miesten pelastumisena. Soteriologian ja maskuliinisuuden välillä on läheinen yhteys, mikä jää huomaamatta, jos miehiä tutkitaan normina. Saman huomion soteriologian ja maskuliinisuuden yhteydestä ovat esittäneet myös kristityt feministiteologit: voiko miespuolinen Kristus pelastaa naiset? Myös Brodbeck korostaa, että sukupuolentutkimuksen näkökulmien hyödyntäminen on tarpeellista uskontotieteellisessä tutkimuksessa.

Ann Guinan ja Peter Morris tutkivat mainintoja miesten välisestä seksistä Mesopotamian kirjallisuudessa. Lakikirjoissa puhutaan seksistä kahden miehen välillä, joilla on sama sosiaalinen status. Tämä uhkaa raiskatun miehen maskuliinisuutta, mikä näkyy siinä, että nämä lait esiintyvät naisien koskevien lakien joukossa. Rangaistuksena miehen raiskauksesta on penetroivan osapuolen joukkoraiskaus. Guinanin ja Morrisin mukaan kyseessä ei ole ainoastaan *lex talionis* vaan myös sen korostaminen, että ainoastaan valtio voi suorittaa raiskauksen. Laki rajoittaa homoseksuaalisen toiminnan valtion etuoikeudeksi. Guinanin ja Morrisin mukaan kyseessä ei ole jako aktiiviseen ja passiiviseen osapuoleen, sillä laki pakottaa ottamaan osaa homoseksuaaliseen toimintaan. On kuitenkin huomattava, että laki pakottaa miehen ottamaan nimenomaan aktiivisen roo-

lin. Guinan ja Morris myös esittävät, että molemminpuoliseen suostumukseen perustuvaa seksiä ei kriminalisoida, koska sitä ei laeissa mainita. Olisiko kuitenkin mahdollista, että tämä ajatus oli lainlaatijoille niin käsittämätön, ettei sitä voitu edes kuvitella?

Teoksessa on kolme heprealaisen Raamatun maskuliinisuuksiin keskittyvää artikkelia. Näistä ensimmäisessä Hilary Lipka tarkastelee episodina, jossa Daavidin lähettiläiden parrat ajetaan ja heidän vaatteensa leikataan niin, että heidän takamuksensa paljastuu (2. Sam. 10:1–5 ja 1. Aik. 19:1–5). Lipka tutkii, mitä teksti kertoo maskuliinisen performanssin horjuttamisesta. Hän aloittaa hahmottelemalla antiikin israelilaisen maskuliinisuushanteen, johon kuului olennaisesti voimakkuus. Tämä tarkoitti fyysistä voimaa sodassa, seksuaalista voimakkuutta aktiivisena partnerina ja kyvykkyytenä hankkia lapsia sekä sisäistä voimakkuutta kestävyuden ja itsehillinnän muodossa. Maskuliinisuus näkyi myös suhteessa naisiin: sukupuolilla oli omat tehtävänsä eikä sukupuolirooleja tullut sekoittaa. Lisäksi maskuliinisuuteen kuuluivat fyysiset attribuutit kuten parta ja penis. Saa-vutettu maskuliinisuus ei kuitenkaan ollut pysyvää, vaan jatkuvana uhkana oli maskuliinisuuden horjuminen. Maskuliinisuutta saattoivat horjuttaa miehen teot, kuten pelokkuus, joka muutti sotilaat naisiksi. Lisäksi toinen osapuoli saattoi horjuttaa miehen maskuliinisuutta saatamalla hänet passiiviseksi ja voimattomaksi. Daavidin lähettiläiden kokemus kohtelu asetti heidät passiiviseen asemaan, partojen ajaminen vei maskuliinisuuden merkin ja sukupuolielinten paljastaminen oli häpeällistä. Kaikki nämä osatekijät kyseenalaistivat Daavidin lähettiläiden ja sitä kautta epäsuorasti Daavidin maskuliinisuuden ja johtivat sotaan ammonilaisten kanssa.

Marc Brettler tarkastelee maskuliinisuutta psalmeissa. Koska psalmien kirja on kokoelma, ei voida olet-

taa, että se esittäisi yhden maskuliinisuuden ihanteen. Brettler huomauttaa, että miestä tarkoittava sana *ish* ja maskuliiniset kielipiilliset muodot voivat sisältää myös naisia. Toisaalta psalmit, jotka ensisilmäyksellä näyttävät sukupuolineutraaleilta, eivät välttämättä sitä ole. Esimerkiksi psalmi 128 alkaa puheella ”kai-kista”, mutta myöhemmin psalmissa käy ilmi, että näillä ”kaikilla” on vaimo. Sukupuolineutraalista kielestä huolimatta teksti siis puhuu nimenomaan miehistä.

Martti Nissinen tutkii suhteellisia maskuliinisuuksia heprealaisessa Raamatussa. Nissinen tarkastelee erityisesti eunukkien maskuliinisuutta fyysisen, sosiaalisen ja kosmisen ruumiin näkökulmista. Fyysisesti eunukit olivat yhä miehiä ja kiinnostuneita naisista, mutta heidän kyvyttömyytensä lisääntyä vaikutti heidän statukseensa. Sosiaalisen ruumiin kannalta eunukit olivat korkeassa sosiaalisessa asemassa. Assyriassa eunukit (*ša reši*) toimivat hovin virkamiehinä, samoin heprealaisen Raamatun eunukit (*sārīs*). Tästä syystä nämä sanat on usein käännetty virkamieheksi, mikä kätkee sen, että kyseessä olivat eunukit. Näin on myös suomenkielisessä Kirkkoraamatussa. Esimerkiksi jakeiden 1. Kun. 22:9, 2. Kun. 8:6 ja Jer. 29:2 suomennoksista ei käy ilmi, että tekstissä puhutaan eunukeista. Nissinen esittääkin, että sana *sārīs* pitäisi aina kääntää eunukiksi. Sosiaalisen ruumiin näkökulma monipuolistaa kuvaa eunukeista: eunukkien maskuliinisuuteen ei liittynyt pelkästään lisääntymiskyvyttömyys ja maskuliinisuuden puute, vaan myös johtava asema hovissa. Kosmisen ruumiin näkökulmasta eunukit eivät saaneet osallistua uskonnonharjoitukseen, mutta toisaalta Jumala saattoi palauttaa heidän maskuliinisuutensa eskatologisessa tulevaisuudessa. Eunukkien tarkastelu osoittaa, ettei maskuliinisuus ole yksilönteinen skaala vaan suhteiden verkosto, johon sosiaalinen, fyysinen ja kosminen ruumis vaikuttavat.

Teoksen puutteena on, ettei kirjassa juurikaan teoretisoida maskuliinisuuden käsitettä. Mistä puhutaan silloin kun puhutaan maskuliinisuudesta? Muutamassa artikkelissa viitataan maskuliinisuustutkija Raewyn Connelliin, mutta teoretisointia olisi voinut olla enemmänkin. Tästä huolimatta teos on tervetullut lisä antiikin ja Vanhan testamentin maskuliinisuuksien tutkimukseen. Kirja valottaa maailmaa, jossa Heprealainen Raamattu syntyi, ja antaa lisävaloa siihen, millaisia miesten odotettiin olevan, sekä siihen, miten monipuolisia miesihanteita antiikin Lähi-idässä esiintyi.

SUSANNA ASIKAINEN, TEOL. TRI

NIINA TIMOSAARI
Edvard Westermarck, to-
tuuden etsijä. Helsinki:
Gaudeamus 2017. 308 s.

Edvard Westermarck tunnetaan Suomessa parhaiten kristinuskon kriitikkona ja marokkolaisen islamin tutkijana. Edellistä teemaa käsittelevä kattavimmin Martti Luoma väitöskirjassaan *Kristinuskon ja moraalikritiikki Edvard Westermarckin elämässä ja ajattelussa* (1967). Jälkimmäistä teemaa on tarkastellut muiden muassa Kirsti Suolinna useammassa artikkelissa. Sen sijaan Westermarckin tuotannossa myös keskeiset kysymykset avioliitosta ja seksuaalisuudesta sekä näihin liittyvänä sivujuonteena eugeniikasta ovat Suomessa jääneet paljolti tarkastelematta. Niina Timosaaren *Edvard Westermarck, totuuden etsijä*, on tietääkseni ensimmäinen kattava esitys aiheesta. Se perustuu Timosaaren Oulun yliopistossa vuonna 2016 hyväksytyyn oppija aatehistorian alan väitöskirjaan. Tämän perusteella onkin ymmärrettävää, että teoksen lähdepoija on kattava ja ulottuu Westermarckin